

45. Halkla İlişkilerin bir alt bilim dalı olarak Kişilerarası İletişim alanının beslendiği kaynaklara yönelik bir atıf analizi

SümeYra TÜZÜN¹

Celil ÜNAL²

APA: Tüzün, S. & Ünal, C. (2023). Halkla İlişkilerin bir alt bilim dalı olarak Kişilerarası İletişim alanının beslendiği kaynaklara yönelik bir atıf analizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 794-808. DOI: 10.29000/rumelide.1369116.

Öz

Bir bilim alanının gelişimi, bilimin kümülatif karakteriyle ilişkilendirilebilir. Bir alandaki bilimsel birikim; metodolojik çeşitlilik, alan yazınına hakimiyet, disiplinler sınırlar ile bilimin alt dalları ve diğer bilim dallarıyla kurduğu ilişkileri göstermeyi sağlar. Kişilerarası İletişim, Halkla İlişkiler bölümünde bir bilim dalı olarak yer almaktadır. Ülkemizde lisans düzeyinde ders olarak okutulan kişilerarası iletişim, aynı zamanda bir anabilim dalı olarak lisansüstü düzeyde program olarak üniversitelerde mezunlar vermektedir. Bir bilim dalı olarak kişilerarası iletişimin, iletişim alanındaki diğer alanlardan ne kadar ayrılabilirdiği, kendi sınırlarını ne kadar çizebildiği, alana ait kavramların ve sorunsalların neler olduğu, bir diğer deyişle disiplinler bir bilim dalı olarak kişilerarası iletişimin ülkemizde ne kadar ve ne şekilde var olabildiği bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, akademik olarak üretilen eserleri incelemek ve bu eserlerin tarihsel ve güncel olarak literatürden ne kadar beslendiğini görmek önem arz etmektedir. Bu amaçla, bu çalışmada kişilerarası iletişim alanında üretilen akademik eserlerin atıf analizi, niceliksel içerik analizi yöntemiyle incelenmektedir. Araştırmanın evrenini, Dergipark bünyesindeki dergilerde yayınlanan ve anahtar kelimesi kişilerarası iletişim olan toplamda 64 makale oluşturmaktadır. Araştırmaya konu olan makaleler MAXQDA 2022 paket programına aktararak analize tabi tutulmuştur. Araştırmanın sonucunda kişilerarası iletişim alanında yazılan makalelerin en çok iletişim alanından (n=408) ve kendi iç dinamiklerinden (n=407) beslendiği anlaşılmıştır. Bunun yanında kişilerarası iletişim alanında uluslararası literatürden beslenme düzeyi (n=894) %45,19'dur. Kişilerarası iletişim alanında halkla ilişkiler (n=47) literatüründen faydalanma durumu ise sınırlı (%2,38) olarak görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Halkla ilişkiler, kişilerarası iletişim, atıf analizi

A citation analysis of the sources that feed the field of Interpersonal Communication as a sub-science of Public Relations

Abstract

The development of a field of science can be associated with the cumulative character of science. Scientific knowledge in a field; methodological diversity allows to show the dominance of the literature, disciplinary boundaries and the relations it has established with the sub-branches of science and other disciplines. Interpersonal Communication is a branch of science in the Department

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Araştırma Yöntemleri (İstanbul, Türkiye), sumeyra.tuzun@marmara.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2508-1129 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 12.08.2023-kabul tarihi: 20.10.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1369116]

² Dr. Arş. Gör., Süleyman Demirel Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Halkla İlişkiler (Isparta, Türkiye), celilunal@sdu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3764-303X

of Public Relations. Interpersonal communication, which is taught as a course at undergraduate level in our country, also provides graduates at universities as a graduate level program as a department. The focus of this study is to what extent interpersonal communication as a discipline can be separated from other fields in the field of communication, how much it can draw its own boundaries, what the concepts and problematics of the field are, in other words, how and how interpersonal communication can exist in our country as a disciplinary branch of science. forms the point. In this context, it is important to examine the works produced academically and to see how these works are fed from the literature historically and currently. For this purpose, citation analysis of academic works produced in the field of interpersonal communication is carried out in this study. The universe of the research consists of 64 articles in total, whose keyword is interpersonal communication, published in the journals of Dergipark. The articles subject to the research were transferred to the MAXQDA 2022 package program and analyzed. As a result of the research, it was understood that the articles written in the field of interpersonal communication were mostly fed from the field of communication (n=408) and their own internal dynamics (n=407). In addition, the level of nutrition (n=894) from the international literature in the field of interpersonal communication is 45.19%. The use of public relations (n=47) literature in the field of interpersonal communication is seen to be limited (2.38%).

Keywords: Public Relations, Interpersonal Communication, Citation Analysis

Giriş

Kişilerarası iletişim gündelik hayatın mütemmim bir cüzü ve toplumsal bir varlık olan insan hayatının temel bir niteliğidir. Toplumsal alanda meydana gelen bütün bilimlerin tarihi izlerini sürebilmek için çalışmalar yapılsa da, kişilerarası iletişim için böyle bir moment noktası aramak gerekmemektedir. Zira insan varlığının dünyadaki yaşamıyla birlikte kişilerarası iletişimin başladığını söylemek aksiyomatik bir gerçekliktir.

Hayatın hemen her anını kuşatan kişilerarası iletişimin, ayrı bir bilim dalı olarak belirmesi içinse oldukça fazla bir zaman geçmesi gerekmiştir. Kişilerarası iletişim çalışmalarının kökenleri 1940'lara kadar uzanmaktadır; ancak okulların müfredatlarına girmesi 1970'leri bulmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası kişilerarası iletişim çalışmaları kültürel bağlamda gelişmiş; psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi ve kitle iletişim alanlarında sosyal kürsüler oluşmaya başlamıştır. 1960'larda kişilerarası iletişimin ilgi alanları genişlemiş ve kişisel ve aile ilişkilerindeki kültürel değişimlerle birlikte medeni haklar ve kadın hareketlerinin sosyal bağlamları içinde de çalışmalar yapılmıştır. Kişilerarası iletişim akademisyenleri, psikolojinin post-pozitif (niceliksel) araştırma yöntemlerini ve müttefik disiplinlerden uyarlanmış teorileri benimsemiştir. Çok geçmeden de kişilerarası iletişim teorileri geliştirmeye başlamışlardır (Braith, 2014, s. 441-442).

Ülkemizde iletişim fakültelerinin tarihi 1992'ye dayanmaktadır. Daha öncesinde 1988'de Basın Yayın Yüksekokullarında gazetecilik ve halkla ilişkiler bölümü bulunmaktadır. 1993 yılında ise iletişim fakültelerinde yer alan Gazetecilik, Radyo Televizyon ve Sinema ile Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümlerine yeni anabilim dalları kurulmuştur. Halkla ilişkiler bölümü altında, Halkla İlişkiler, Kişilerarası İletişim, Araştırma Yöntemleri, Reklamcılık ve Tanıtım bölümleri oluşturulmuştur. Ancak kurulan yeni anabilim dalları için eski öğretim üyeleri görevlere atanmış ve ders programları da yeni anabilim dallarını yansıtacak şekilde güncellenememiştir. Yeni anabilim dallarının ait oldukları bölümle anlamsal bağlantısı kurulamamıştır (Tokgöz, 2003: 23-24).

Bir anabilim dalı olarak ülkemizde yakın tarihte kurulan kişilerarası iletişimin ülkemizde kendine has disiplinler sınırlarının çizilip çizilemediği, kavramları, kuramları, inceleme konuları, diğer disiplinlerle kurduğu ilişkiler ve uluslararası çalışmaları ne ölçüde takip ettiği kısacası bağımsız bir anabilim dalı haline gelip gelemediği soruları bu çalışmanın temel sorunsallarını oluşturmakta ve bu sorulara cevaplar sunabilmek ise çalışmanın amacını teşkil etmektedir. Bu bağlamda, öncelikle kişilerarası iletişim alanının özet bir literatür taraması yapılacaktır. Ardından çalışmanın metodolojisi hakkında bilgi verilecek ve gerçekleştirilen analizlerin sonuçları paylaşılacaktır. Bu çalışmanın bağımsız bir bilim dalı olarak kişilerarası iletişim alanında yapılacak çalışmalara sunmuş olduğu verilerle katkıda bulunması umulmaktadır.

1. Literatür taraması

Literatürde kişilerarası iletişimin belirli anlamlara vurgu yapılarak çeşitli ifadelerle tanımlandığı görülmektedir. Bu tanımlarda kişilerarası iletişim, “insanların birbirlerinin kişisel bilgilerini yansıtma ve oluşturmalarına ve ortak anlamlar yaratmalarına izin veren seçici, sistemik bir süreç” (Wood, 2018, s. 21); “iki kişi arasında isteyerek/istemedenden gelişen ilişkilerin, kişisel olmayandan kişisel olana doğru hareket etmesi ile bir kişinin diğerini daha iyi tanımaya başladığı, işlevsel paylaşımların değişimi” (Gürüz ve Eğinli, 2014, s. 50); “benzersizlik, karşılıklı bağımlılık, kendini açma ve içsel ödülleri nitelikleri ile ayırt edilen etkileşim” (Adler, Lawrence ve Proctor, 2018, s. 15); “aynı kültürel çerçeveyi kullanan aynı kültürel geçmişe sahip bireyler arasındaki iletişim” (Matsumoto, 2010, s. xi) şeklinde tarif edilmektedir. Hartley (2014) kişilerarası iletişimi, salt mesajların değiş tokuşu olmayıp; anlamların yaratıldığı, kısmen veya tamamen maksatlı biçimde devam eden bir süreç olarak görmektedir. Onun kişilerarası iletişim tanımını temelde üç unsur oluşturmaktadır. Bunlar;

Bir bireyden diğerine iletişim,

Yüz yüze iletişim,

İletişimin hem biçiminin hem de içeriğinin bireylerin toplumsal rolleri ve ilişkileri kadar kişisel özelliklerini de yansıtmasıdır (Hartley, 2014, s. 39).

Hartley, kişilerarası iletişim tanımını yedi önerme ile açıklamıştır. Bu önermeler, kişilerarası iletişimin yüz yüze görüşmelerden oluştuğu; iletişime geçen kişilerin birbirlerine karşı değişen roller ve ilişkilere sahip olduğu; iletişimin her zaman iki yönlü olarak gerçekleştiği; bu iki yönlü iletişimde mesajların mübadelesinden ziyade anlamların yaratıldığı ve paylaşıldığı; gerçekleştirilen iletişimlerin kısmen ya da tamamıyla niyetli ve maksatlı olduğu; olup biten bir olay ya da olay dizisinden ziyade devam etmekte olan bir süreç olduğu ve son olarak kişilerarası iletişimin zaman içerisinde biriktiği ve tarihsel bir arka plana sahip olduğunu ileri sürmektedir (Hartley, 2014, s. 40-51).

Bu tanım daha sonra araştırmacılar tarafından çeşitli eklemelerle detaylandırılmıştır. Bu eklemeler “Her kişilerarası değiş tokuşun benzersizliğine; etkileşimin fiziksel yakınlığına; kullanılabilir iletişim kanallarının çokluğuna; ortaya çıkan ilişkinin yerinin doldurulamazlığına; etkileşimde bulunanların karşılıklı bağımlılığına; mevcut geri bildirim anlık olmasına; ortaya çıkan kendini ifşanın boyutuna ve kişiden kişiye kaynaklanan ödüllerin içsel doğasına” (Hargie, 2011: 14-15) atıfta bulunmaktadır.

Bütün bu tanım ve eklemeler, kişilerarası iletişim alanının mekanik düzeydeki kitle iletişim çalışmalarından farklı olarak organik düzeyde gerçekleşen ve insani boyutu yüksek ortaklaşmalardan müphem bir alan olduğunu göstermektedir. Bu anlamda kişilerarası iletişimin insanı diğer canlılardan ayıran bir mezyet olarak iletişime (Ünal, 2022) doğrudan odaklandığı anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda kişilerarası iletişim alanında yapılan çalışmaların kişilerarası iletişimin doğasına (Devito, 2013; Knapp,

Vangelisti ve Caughlin, 2014), benlik ve iletişime (Berko, Aitken ve Wolvin, 2010; Krauss ve Fussell, 1996; Gamble ve Gamble, 2014), sözlü ve sözsüz iletişime (Hargie, 2011; Floyd, 2011), kişilerarası ilişki ve iletişim türlerine (Lane, 2010; Trenholm ve Jensen, 2013; Beebe, Beebe ve Redmond, 2014), kişilerarası iletişim yeterliliğine (Berko, Aitken ve Wolvin, 2010; Verderber ve Macgeorge, 2016; Wood, 2020), kültürlerarası iletişime (Adler, Rosenfeld, Proctor, 2018; Verderber ve Macgeorge, 2016), kişilerarası iletişim teorilerine (Roloff, 2001; Berger, 2005; Antos, Ventola ve Weber, 2008; Braithwaite ve Schrodt, 2015) ve kişilerarası süreçlere (Danziger, 1976; Matsumoto, 2010; Solomon ve Theiss, 2013) odaklandığı görülmektedir.

Ancak literatür incelendiğinde kişilerarası iletişim alanının diğer hangi alanlardan beslendiğini, hinterlandını nerelerden kazandığını ortaya koyan herhangi bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Oysa kişilerarası iletişim gibi disiplinler arası bir alanın sınırlarını görebilmek adına bu tarz çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Bu doğrultuda dolaylı veriyi kullanarak, kişilerarası iletişim alanının temas ettiği diğer alanları tespit etmek önemli görülmektedir.

Dolaylı bir veri olarak atf analizi bir bilimin kendi içindeki gelişiminin ve diğer bilim dallarıyla ilişkisinin ölçülmesine yardımcı olmaktadır. Bilimsel çalışmaların kendi içine kapalı olarak ulusal kaynaklarla sınırlı olup olmadığı ya da alanda gerçekleştirilen uluslararası çalışmaları da takip eder bir nitelik arz edip etmediğini göstermekte atf analizi önemli bir veri aracıdır (Gökkurt, 1998, s. 23). Atf analizi ile gerçekleştirilen çalışmalar daha çok kütüphanecilik, bilgi ve belge yönetimi alanlarında yoğunlaşsa da (Bayram, 1998; Al ve Tonta, 2004; Atılğan vd., 2008; Umut ve Doğan, 2012; Canata vd., 2017; Zan, 2019) turizm pazarlaması (Özel ve Kozak, 2012), bilimsel iletişim (Uçak ve Al, 2009), eğitim bilimleri (Karadağ vd., 2017), halkla ilişkiler (Yaşın vd., 2017), stratejik yönetim (Baskıcı, 2019), Türkçe öğretimi (Şeref ve Karagöz) ve yönetim bilişim sistemleri (Henkoğlu vd., 2019) gibi alanlarda da atf analizi kullanılarak gerçekleştirilen çalışmaların olduğu görülebilmektedir.

Kişilerarası iletişimle ilgili alanında yapılan çalışmaların ise daha çok bibliyometrik analizler şeklinde ortaya konulduğu anlaşılmaktadır (Okmeydan, 2020; Karapınar, 2021; Kutlu, 2023). İlgili bu çalışmalarda kültürlerarası iletişim alanının Türkiye’de nasıl bir gelişim gösterdiği (Okmeydan, 2020), yaşlılarla iletişime yönelik bilimsel çalışmaların nasıl şekillendiği (Karapınar, 2021) ve empatik iletişime yönelik çalışmaların dağılımı ve özellikleri (Kutlu, 2023) ortaya konulmaya çalışılmıştır. Fakat doğrudan kişilerarası iletişim alanıyla ilgili herhangi bir bibliyometrik ya da atf analizi çalışmasının olmayışı, bu konuda bizleri bu çalışmaya yöneltmiştir. Bu doğrultuda kişilerarası iletişim alanı bağlamında oluşan hinterlandın nerelerden beslenerek geliştiğini ortaya koymak üzere, incelenen çalışmaların (n=64) hangi alanlara atf yaptığı, uluslararası literatürü takip düzeyi, en fazla katkı sağlayan yazar ve eserlerin neler olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında aşağıdaki sorunun yanıtı bulunmaya çalışılmıştır.

AS: Kişilerarası İletişim alanında yazılan makalelerin genel durumu, menşei, kaynak türü ve atf ağı nedir?

2. Metodoloji

2.1. Amaç ve yöntem

Çalışmanın amacı kişiler arası iletişim alanındaki atf haritasını ortaya koymaktır. Atf analizi akademik bir alandaki müktesebatı ortaya koyarken, alanın ilgilendiği konuları ve kaynakları göstermekte ve diğer

disiplinlerle etkileşim düzeylerini de açığa çıkartmaktadır. Atıf analizleri, akademik bir alanda gerçekleştirilen çalışmaların kaynaklarına ulaşmada ve dolayısıyla o alana katkıda bulunan çalışmalara ulaşma imkanı vermektedir (Baker, 1990, s. 3). Bu vesileyle kişilerarası iletişim alanını besleyen kaynakların neler olduğu, alanda yapılan çalışmaların yabancı kaynaklara başvuru durumu, en çok başvurulan kaynağın hangisi olduğu ve kişilerarası iletişim alanında en çok hangi üniversiteden yayın çıktığı ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Böylelikle kişilerarası iletişim alanının hangi disiplin içerisinde değerlendirilmesi gerektiği yordanmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın yöntemini niceliksel içerik analizi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Dergipark bünyesinde yer alan dergiler incelenecektir. Bu amaçla, öncelikle Dergipark üzerinden kişilerarası iletişim taraması gerçekleştirilmiştir. Bu genel tarama 60.730 makale sonucunu vermektedir. Çalışmanın amacıyla alakalı olarak, gelişmiş arama seçeneklerinden, anahtar kelimesi kişilerarası iletişim olan makaleler sınırlandırıldığında, bu sayı 64 makale olarak belirmektedir. Bu anahtar kelime altında bulgularan makaleler (n=64) inceleme altına alınarak, makalelerde kullanılan atıflar (n=1978) araştırma sorusunda yer alan hususlara cevap verecek biçimde kodlanmıştır. Kodlamalar inceleme altına alınan makalelerin MAXQDA 2022 paket programına aktarılması sonrasında gerçekleştirilmiş olup, niceliksel bir içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

2.2. Evren ve örneklem

Akademik makaleler, bir alandaki bilimsel gelişimin izlenmesinde önemli veri kaynaklarıdır. Dolayısıyla çalışma, kişilerarası iletişim anahtar kelimesiyle bağlantılı makaleleri örneklem olarak kabul etmektedir. Bu doğrultuda “*TÜBİTAK ULAKBİM çatısı altında, Türkiye’de yayınlanan akademik hakemli dergiler için elektronik ortamda barındırma ve editöryal süreç yönetimi hizmeti sunan*” Dergipark üzerinden kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla bir tarama gerçekleştirilmiş ve çıkan sonuçlar bu kavram başlığı altında toplam 64 (altmış dört) makalenin yer aldığını göstermiştir.

3. Bulgular

3.1. Makalelere dair genel bilgiler

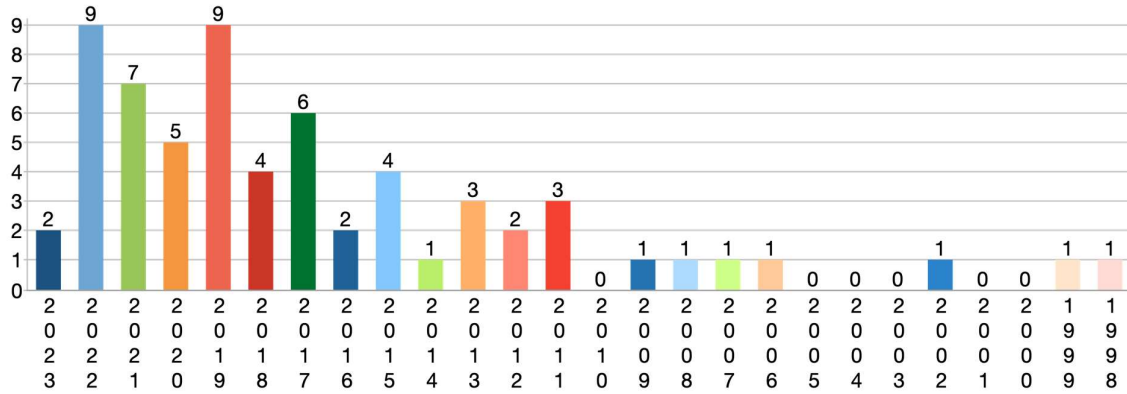
Kişilerarası İletişim anahtar kavramı etrafında gerçekleştirilen tarama sonrasında ilk makalenin 1998 yılında yayınlandığı görülmektedir. Bu yıldan itibaren 2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2010 yılları dışında her yıl, kişilerarası iletişim üzerine çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Yıl	n	%	Yıl	n	%
2023	2	3,13	2010	0	0,00
2022	9	14,06	2009	1	1,56
2021	7	10,94	2008	1	1,56
2020	5	7,81	2007	1	1,56
2019	9	14,06	2006	1	1,56
2018	4	6,25	2005	0	0,00
2017	6	9,38	2004	0	0,00

2016	2	3,13	2003	0	0,00
2015	4	6,25	2002	1	1,56
2014	1	1,56	2001	0	0,00
2013	3	4,69	2000	0	0,00
2012	2	3,13	1999	1	1,56
2011	3	4,69	1998	1	1,56
K. Toplam	57	89,06	TOPLAM	64	100,00

Tablo-1. Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

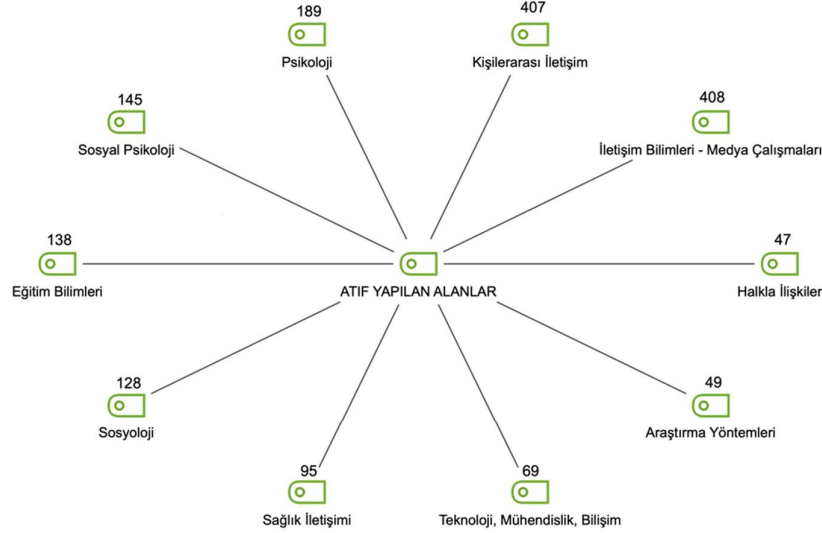
En fazla yayın yapılan yıllar ise 2019 (n=9) ve 2022 (n=9) yıllarıdır. Bu iki yılda yapılan yayınlar, incelenen makalelerin %28,13'ünü oluşturmaktadır.

Grafik-1. Makalelerin Yıllara Göre Dağılım Grafiği

2010 yılı ve öncesindeki senelerde her sene en fazla 1 (bir) yayın yapıldığı görülürken, 2011 ve sonrasında 2014 yılı haricinde her yıl 2 (iki) ve üzerinde yayın yapıldığı görülmektedir. Ayrıca 2011 yılı sonrasında kişilerarası iletişim kavramı çerçevesinde mutlaka yayın yapıldığı anlaşılmaktadır.

3.2. Makalelerde kullanılan atıfların alanlara göre dağılımı

İncelenen makalelerin kaynakçaları analiz edildiğinde çok farklı alanlara (n=28) atıf yapıldığı görülmektedir. Fakat atıfların 40 ve üzeri frekansa sahip toplam 10 alanda (sağlık bilimleri ve sağlık iletişimi alanları birleştirilmiştir) dağıldığı görülmektedir.

Şekil-1. Frekans Değeri 40 ve Üzeri Olan Atıf Alanları

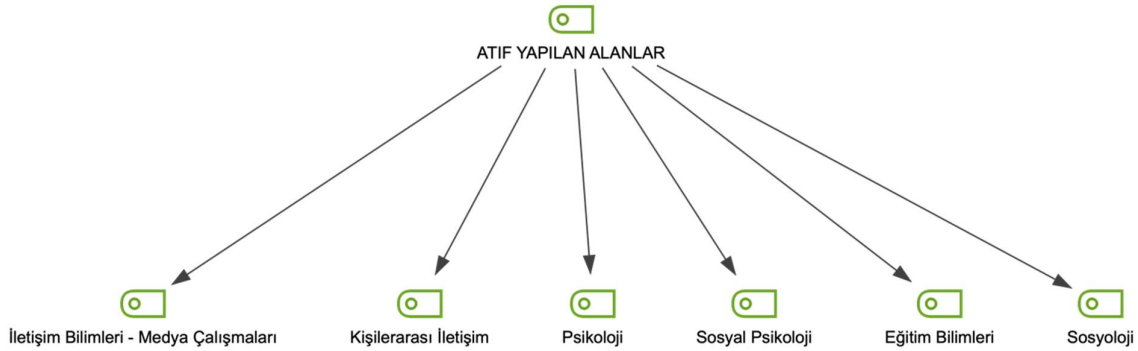
Ele alınan makalelerin %87,08'inin ilgili on alandan (n=1722) beslendiği görülmektedir. Diğer alanların toplam etkisi %12,92'dir (n=256).

Alan	n	%	Alan	n	%
Edebiyat	10	0,51	Çalışma ve Endüstri İlişkileri	38	1,92
Fizik	7	0,35	Sağlık Bilimleri	47	2,38
Teoloji	5	0,25	Araştırma Yöntemleri	49	2,48
Tarih	16	0,81	İktisadi ve İdari Bilimler	31	1,57
Görsel İletişim Tasarımı	3	0,15	Turizm	12	0,61
Siyaset Bilimi	5	0,25	Kişilerarası İletişim	407	20,58
Halkla İlişkiler	47	2,38	Eğitim Bilimleri	138	6,98
Dil Bilimleri	13	0,66	Sağlık İletişimi	95	4,80
Felsefe	35	1,77	Spor Bilimleri	3	0,15
Hukuk	16	0,81	Sosyal Psikoloji	145	7,33

Teknoloji, Mühendislik, Bilişim	69	3,49	İletişim Bilimleri - Medya Çalışmaları	408	20,63
İletişim Sosyolojisi	9	0,46	Psikoloji	189	9,56
Reklamcılık ve Pazarlama	25	1,26	Sanat	5	0,25
Müşteri İlişkileri Yönetimi	23	1,16	Sosyoloji	128	6,47
K. Toplam	283	14,31	TOPLAM	1978	100

Tablo-2. Atıfların Alan Dağılımı

En çok atıf yapılan (frekans değeri 100 ve üzeri olan) alanlar ise sırasıyla; iletişim bilimleri - medya çalışmaları (n=408), kişilerarası iletişim (n=407), psikoloji (n=189), sosyal psikoloji (n=145), eğitim bilimleri (n=138) ve sosyoloji (n=128) alanlarıdır. İletişim sosyolojisi (n=9), fizik (n=7), teoloji (n=5), siyaset bilimi (n=5), sanat (n=5), spor bilimleri (n=3) ve görsel iletişim tasarımı (n=3) alanlarına çok az atıf yapıldığı görülmektedir.

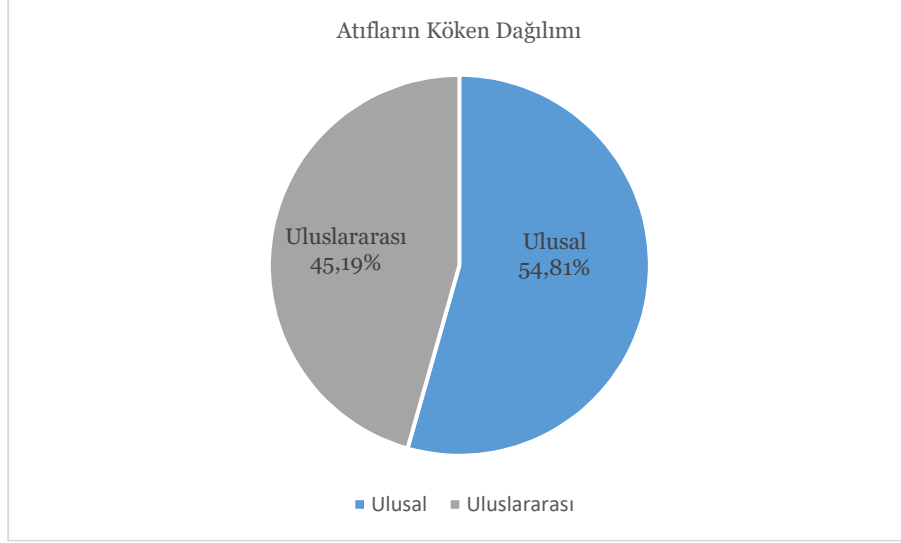

Şekil-2. En Fazla Atıf Yapılan Alanlar

En çok atıf yapılan alanların (n=1415) toplam atıflara oranı %71,53 olarak görülmektedir. İletişimle ilgili alanların (n=815) toplam atıflara oranı ise %41,20'dir. Ardından psikoloji ilişkili atıflar (n=189) %9,55; sosyal psikoloji ilişkili atıflar (n=145) %7,33; eğitim bilimlerine ilişkin atıflar (n=138) %6,97 ve sosyolojiyle bağlantılı atıflar (n=128) %6,47 orana sahiptir.

3.3. Makalelerde kullanılan atıfların menşei

Makalelerde kullanılan atıfların yarısından fazlası ulusal kökenli yayınlardan (n=1066) gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında uluslararası yayınlardan (n=894) %45,19 oranında yararlanılmıştır.

Grafik-2. Makalelerde Kullanılan Atıfların Menşei

Kullanılan uluslararası yayınların dili büyük ölçüde İngilizce olup (n=855), diğer uluslararası atıfların dili Almanca ve Fransızcadır (n=39).

3.4. Makalelerde kullanılan kaynakların türleri

İncelenen makalelerdeki atıfların en çok makale (n=869) türünde yapıldığı görülmektedir. Daha sonra sırasıyla; kitap (n=731), kitap bölümü (n=127), internet kaynakçası (n=83), yüksek lisans tezi (n=68), konferans metni (n=50) ve doktora tezi (n=50) türündeki kaynaklardan atıf yapıldığı anlaşılmaktadır.

Kaynak Türü	n	%
Araştırma Raporu	3	0,15
Yönetmelik	3	0,15
Lisans Tezi	2	0,10
Sözlük	8	0,40
Ders Ödevi ve Notu	2	0,10
İnternet Kaynakçası	83	4,20
Doktora Tezi	32	1,62
Yüksek Lisans Tezi	68	3,44
Kitap Bölümü	127	6,42
Konferans Metni	50	2,53
Kitap	731	36,96

Makale	869	43,93
TOPLAM	1978	100,00

Tablo-3. Atıfların Kaynak Türü

Bunlara ek olarak sözlük (n=8), yönetmelik (n=3), araştırma raporu (n=3), lisans tezi (n=2) ve ders ödevlerine (n=2) de sınırlı düzeyde atıf yapıldığını görmek mümkündür.

3.5. En fazla istifade edilen yazarlar ve kaynaklar

Ele alınan makalelerde kedisine en fazla atıf yapılan yazar Üstün Dökmen'dir (n=31). Kendisine toplam 24 farklı eserde atıf yapılmış olup, incelenen makalelerin %37,5'inde Üstün Dökmen'e atıf yapıldığı görülmektedir.

Yazar	n	%
Dökmen, Ü.	31	0,81
Yılmaz, M.	19	0,49
Brok, P.	17	0,44
Bauman, Z.	16	0,42
Vangelisti, A. L.	15	0,39
Erdoğan, İ.	14	0,36
Işık, M.	14	0,36
Leary	14	0,36
Cüceloğlu, D.	12	0,31
Hartley, P.	11	0,29
Korkut, F.	16	0,42

Tablo-4. En Fazla Atıf Yapılan Yazarlar

Üstün Dökmen'in ardından en fazla atıf alan yazarlar sırasıyla; Yılmaz (n=19), Brok (n=17), Bauman (n=16), Korkut (n=16), Vangelisti (n=15), Erdoğan, Işık, Leary (n=14), Cüceloğlu (n=12) ve Hartley'dir (n=11). En fazla atıf yapılan eser ise yine Üstün Dökmen tarafından kaleme alınmış İletişim Çalışmaları ve Empati (n=21) adlı eserdir.

Eser	n	%
İletişim Çalışmaları ve Empati (Dökmen, Ü.)	21	32,81%
Kişilerarası İletişim (Hartley, P.)	10	15,63%
İletişim Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları (Korkut, F.)	8	12,50%

İletişim Çalışmalarına Giriş (Fiske, J.)	6	9,38%
İletişimden Kitle İletişimine (Işık, M.)	6	9,38%
Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (Yıldırım, A. & Şimşek, H.)	6	9,38%
Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi (Korkut, F.)	5	7,81%
İletişimi Anlamak (Erdoğan, İ.)	5	7,81%
İnsan İnsana (Cüceloğlu, D.)	5	7,81%
İletişim Bilimi (Lazar, J.)	4	6,25%
Bedenin Dili (Baltaş, Z. & Baltaş, A.)	4	6,25%

Tablo-5. En Fazla Atıf Yapılan Eser

Ardından en fazla Hartley'in "Kişilerarası İletişim" (n=10), Korkut'un İletişim Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları" (n=8), Fiske'nin "İletişim Çalışmalarına Giriş" (n=6), Işık'ın "İletişimden Kitle İletişimine" (n=6), Yıldırım ve Şimşek'in "Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri" (n=6), Korkut'un "Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri" (n=5), Erdoğan'ın "İletişimi Anlamak" (n=5), Cüceloğlu'nun "İnsan İnsana" (n=5), Lazar'ın "İletişim Bilim" (n=4) ve Baltaş ve Baltaş'ın "Bedenin Dili" (n=4) adlı çalışmalarına atıf yapıldığı göze çarpmaktadır. Dökmen'in "İletişim Çalışmaları ve Empati" (n=21) adlı eserinin incelenen makalelerin %32,81'inde atıf aldığı görülmektedir. Yine Hartley'in "Kişilerarası İletişim" (n=10, %15,62) ve Korkut'un "İletişim Becerileri Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları" (n=8, %12,5) adlı eserlerinin analize tabi tutulan makalelerin %10'undan fazla bir kısmında atıf aldığı tespit edilmiştir.

Sonuç, tartışma ve öneriler

Sonuç ve tartışma

Çalışma kapsamında halkla ilişkiler anabilim dalının bir alt bilim dalı olarak kişilerarası iletişim alanının nerelerden beslendiği atıf analizi tekniğiyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dergipark üzerinden kişilerarası iletişim anahtar kelimesi kullanılarak bir tarama gerçekleştirilmiş ve bulgularan çalışmalar (n=64) analize tabi tutulmak üzere MAXQDA 2022 paket programına aktarılmıştır. Daha çok niceliksel veri analizi tekniğinin kullanıldığı çalışmada, kişilerarası iletişim anahtar kavramı bağlamında bulgularan makaleler atıf-alan ilişkisi, atıf menşei, atıf yapılan kaynaklar ve en çok atıf yapılan yazar ve eser bağlamlarında kodlanarak nicelleştirilmiştir. Ardından ortaya çıkan nicel değerler üzerinden kişilerarası iletişim alanının durumu gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Literatürde kişilerarası iletişim çalışmalarının odağında yer alan konuların kişilerarası iletişimin doğası (Devito, 2013; Knapp, Vangelisti ve Caughlin, 2014), benlik ve iletişim (Berko, Aitken ve Wolvin, 2010; Krauss ve Fussell, 1996; Gamble ve Gamble, 2014), sözlü ve sözsüz iletişim (Hargie, 2011; Floyd, 2011), kişilerarası ilişki ve iletişim türleri (Lane, 2010; Trenholm ve Jensen, 2013; Beebe, Beebe ve Redmond, 2014), kişilerarası iletişim yeterliliği (Berko, Aitken ve Wolvin, 2010; Verderber ve Macgeorge, 2016; Wood, 2020), kültürlerarası iletişim (Adler, Rosenfeld, Proctor, 2018; Verderber ve Macgeorge, 2016), kişilerarası iletişim teorileri (Roloff, 2001; Berger, 2005; Antos, Ventola ve Weber, 2008; Braithwaite ve Schrod, 2015) ve kişilerarası süreçler (Danziger, 1976; Matsumoto, 2010; Solomon ve Theiss, 2013)

gibi gibi ilgi alanlarını içerdiği görölmektedir. Bu çalışma kapsamında analiz edilen makalelerin konularının, literatürle doğrudan ilişkili olduğu görölmektedir. Ayrıca, literatürle dolaylı olarak ilişkili olan alanlarda da çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla yazılan makalelerin en fazla iletişim bilimleri - medya çalışmaları (n=408), kişilerarası iletişim (n=407), psikoloji (n=189), sosyal psikoloji (n=145), eğitim bilimleri (n=138), sosyoloji (n=128), sağlık iletişimi (n=95), araştırma yöntemleri (n=49), halkla ilişkiler (n=47) ve sağlık bilimleri (n=47) alanlarından beslendiğini göstermektedir. Kişilerarası anahtar kavramıyla yazılan makalelerin daha çok iletişim ile ilgili alt alanlardan besleniyor oluşu (kümülatif n=957) kişilerarası iletişim alanının iletişimin bir alt dalı olarak değerlendirilmesine delil niteliği taşıdığı yönünde yorumlanabilir. Ancak kişilerarası iletişim alanının halkla ilişkiler anabilim dalında yer alan bir bilim dalı olarak yer almasına rağmen halkla ilişkiler alanından (n=47) istifade etme düzeyi oldukça manidar görönmektedir.

Elde edilen bulgulara göre kişilerarası iletişim anahtar kavramı kullanılarak yazılan ilk eserin 1998 yılında yazıldığı anlaşılmıştır. Bazı yıllar hariç (2000, 2001, 2003, 2004, 2005 ve 2010) 2011 yılına kadar kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla yazılan makalelerin her yıl tek (n=1) eser şeklinde çıktığı görölmektedir. Ancak 2011 ve sonrasındaki yıllarda kişilerarası iletişim alanındaki çalışmalara artan bir ilginin olduğu tespit edilmiştir. Bu artan ilgiyi yıllık yayın grafiği üzerinden okumak da mümkündür. Kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla en fazla yayın üretilen yıl 2019 (n=9) ve 2021(n=9) yıllarıdır. Bu yıllarda fazlaca yayın üretilmesini teknolojiye yaşanan gelişmelerin ve COVID-19 pandemisinin kişilerarası iletişim alanında yaratmış olduğu etkilerle ilişkilendirmek mümkündür. Çünkü gerek teknoloji gerekse COVID-19 kişilerarası iletişim hususunda ciddi engeller ve sorunlar barındırdığı düşünölmektedir.

Kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla yazılan makalelerde uluslararası yayınlardan beslenme düzeyi (n=894) düşük olmamakla birlikte daha çok ulusal literatürün (n=1066) takip edildiği tespit edilmiştir. Bu durum kişilerarası iletişim alanının çok belirgin olmasa da ulusal kaynaklardan beslenerek, gelişim gösterdiği yönünde yorumlanabilir. Bunun yanında uluslararası yayın dilinin ağırlıklı olarak İngilizce olması hem kişilerarası iletişim alanındaki uluslararası dilin İngilizce olduğu hem de kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla eser ortaya koyan yazar ve araştırmacıların diğer dillere olan hakimiyetinin düşük olduğu yönünde yordanabilir.

Gerçekleştirilen analizler nezdinde kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla yazılan makalelere en fazla kaynak oluşturan yazarın Üstün Dökmen (n=31) ve en fazla başvurulan eserin İletişim Çalışmaları ve Empati (n=21) adlı eser olduğu anlaşılmıştır. En fazla başvurulan eserlerin (n=11) %81,81'inin iletişim alanıyla (n=9) doğrudan ilişkili olduğu görölmektedir. Yine burada da en çok başvurulan eserlerin iletişime ilişkin olması, kişilerarası iletişim alanının karakterini yorumlamaya yardımcı olmaktadır. Bu anlamda kişilerarası iletişim alanı her ne kadar psikoloji, sosyal psikoloji, eğitim bilimleri, sosyoloji gibi alanlardan da besleniyor olsa da iletişim alanında değerlendirilmesi gereken bir alt disiplin olarak varlığını korumaktadır.

Bütün bu yönleriyle, literatürümüzdeki yeri uluslararası literatüre kıyasla oldukça taze olan kişilerarası iletişim alanının ölkemizde daha gelişme aşamasında olduğunu söyleyebiliriz. Sayıları son yıllarda artan çalışmaların, multidisipliner özelliği olmasına karşın bu özelliğin dar çerçevelerde kaldığı görölmektedir. Bu bağlamda, kişilerarası iletişimin anabilim dalı olarak hangi bölüm kapsamında konumlandırılacağı hususunun da bu alanda gerçekleştirilecek çalışmaların konu, içerik ve diğer disiplinlerle kuracağı bağlar noktasında önem arz ettiğini söyleyebiliriz. Zira ait olduğu bölümün kişilerarası iletişimi yeterince besleyemediği görölmektedir. Bunlardan hareketle, ölkemizde taze ve

gelişmekte olan kişilerarası iletişim bilim dalı alanında çalışan akademisyenlere, disiplinin özgünlüğü, sınırları, kapsamı ve multidisiplinerliği noktalarında görevler düştüğünü söyleyebiliriz.

Öneriler

İlgili bu çalışma sadece Türkiye'deki literatüre odaklandığı ve Dergipark içerisinde kişilerarası iletişim anahtar kavramıyla yazılmış makaleleri inceleme altına aldığı için kısıtlı bir çalışmadır. Dolayısıyla çalışmanın sonuçlarını kişilerarası iletişim alanının geneline yaymak pek mümkün değildir. Ancak sonraki çalışmaların kişilerarası iletişim alanının sınırlarını tam anlamıyla çizebilmek adına daha geniş bir veriyle çalışılması bulguların genele yayılmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca uluslararası literatürde kişilerarası iletişim alanının ne durumda olduğunu ortaya koyacak çalışmaların da gerçekleştirilmesi, Türkiye'deki mevcut durumun görülmesi ve karşılaştırmaların yapılabilmesi açısından önemli görülmektedir.

Küçük bir örneklem üzerinden gerçekleştirilen bu çalışmanın etki alanı her ne kadar kısıtlı olsa da bir alanının sınırlarını görebilmek adına atıf analizi tekniğinin değerli olduğunu göstermesi açısından önemli görülmektedir. Çalışmanın sonraki çalışmalara piyon olması ümit edilmekle birlikte kişilerarası iletişim gibi sınırları oldukça geniş alanların hinterlandının belirlenmesinde benzer çalışmaların yapılması beklenmektedir.

Kaynakça

- Adler, R.B., Rosenfeld, L.B., Proctor, R.F. (2018). *Interplay The Process Of Interpersonal Communication*, 14th Edition, New York: Oxford University Press.
- Al, U., & Tonta, Y. (2004). Atıf Analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Tezlerinde Atıf Yapılan Kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.
- Allen, M., Preiss, R.W., Gayle, B.M., Burrell, N.A. (2002), *Interpersonal Communication Research: Advances Through Meta-Analysis*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers
- Antos, G., Ventola, E. Weber, T. (2008). *Handbook Of İnterpersonal Communication*, Berlin: Mouton De Gruyter.
- Atılğan, D., Atakan, C., Bulut, B. (2008). Türkçe Kütüphanecilik Dergilerinin Atıf Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(4), 392-413.
- Baker, D. (1990). Citation analysis: A methodological review, *Social Work Research and Abstracts*, 26 (3): 3-10.
- Baskıcı, Ç. (2019). Stratejik Yönetim Alanındaki Atıf İlişkilerinin Ağ Analizi İle Değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 33(1), 51-68.
- Bayram, Ö. G. (1998). Atıf Verisi (Citation Data) Ve Enformetrik Yasalar: Türk Kütüphanecilik Literatüründeki Doktora Tezleri Üzerinde Bir Uygulama. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(1), 21-32.
- Beebe, S.A., Beebe, S.J., Redmond, M.V. (2014). *Interpersonal Communication: Relating To Others* (Seventh Edition), Pearson Education.
- Berger, C. R. (2005). Interpersonal Communication: Theoretical Perspectives, Future Prospects. *Journal Of Communication*, 55(3), 415-447.
- Berko, R., Aitken, J. E., Wolvin, A. (2010). *ICOMM: Interpersonal Concepts And Competencies: Foundations Of İnterpersonal Communication*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Braithwaite D.O. (2014) "Opening The Door": The History And Future Of Qualitative Scholarship İn Interpersonal Communication, *Communication Studies*, 65:4, 441-445, DOI: 10.1080/10510974.2014.927295

- Braithwaite D.O., Schrodt P. (2015). *Engaging Theories In Interpersonal Communication Perspectives (Second Edition)*, Sage Publications.
- Danziger, K. (1976). *Interpersonal Communication*, Oxford: Pergamon Press Inc.
- Devito, J.A. (2013). *The Interpersonal Communication Book (13th Edition)*, New York: Pearson Education.
- Floyd, K. (2011). *Interpersonal Communication (Second Edition)*, New York: McGraw-Hill.
- Gamble, T. K., Gamble, M.W. (2013). *Interpersonal Communication: Building Connections Together*, New York: SAGE Publications.
- Gökkurt, Ö. (1998). Atf Verisi (Citation Data) Ve Enformetrik Yasalar: Türk Kütüphanecilik Literatüründe Doktora Tezleri Üzerine Bir Uygulama. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(1), 21-32.
- Gürüz, D., Eğinli, A.T. (2014). *Kişilerarası İletişim Bilgiler- Etkiler-Engeller*, 4. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Hargie, O. (2011). *Skilled İnterpersonal Communication: Research, Theory And Prractice (5th Edition)*, London And New York: Routledge.
- Hartley, P. (2014). *Kişilerarası İletişim*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Henkoğlu, H. Ş., Mizanlı, M. C., & Barutcu, S. (2019). Türkiye’de Yönetim Bilişim Sistemleri Alanındaki Tezlerin Atf Analizi. *Bilgi Dünyası*, 20(2), 95-117.
- Karadağ, E., Yalçın, M., Çiftçi, K., Danışman, Ş., Sölpük, N., Tosuntaş, Ş., & Ay, Y. (2017). Türkiye’de Eğitim Bilimleri Ve Öğretmen Yetiştirme Alanındaki Bilimsel Yayınların Atf Analizleri. *Bilgi Dünyası*, 18(1), 9-28.
- Karapınar, D. Ç. (2021). Yaşlı Bireylerle İletişim: Bibliyometrik Haritalama Ve İçerik Analizi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 14(1), 27-39.
- Knapp, M.L., Vangelisti, A.L., Caughlin, J.P. (2014). *Interpersonal Communication And Human Relationships (Seventh Edition)*, Pearson.
- Krauss, R.M., Fussell, S.R. (1996). Social Psychological Models Of İnterpersonal Communication. In E. T. Higgins & A. Kruglanski (Ed.), *Social Psychology: A Handbook Of Basic Principles*. Guilford .
- Kutlu, M. K. (2023). Wos Veri Tabanında Yer Alan Empatik İletişim Konulu Akademik Çalışmaların Bibliyometrik Analizi. *International Journal of Social Humanities Sciences Research*, 10(96), 1300-1310.
- Lane, S.D. (2010). *Interpersonal Communication: Competence And Context, Second Edition*, Pearson.
- Matsumoto, D. E. (2010). *APA Handbook Of İnterpersonal Communication*, New York: Walter De Gruyter, Inc.
- Okmeydan, S.B. (2020). Kültürlerarası İletişim Alanındaki Eğilimler: ‘Kültürlerarası İletişim’ Başlıklı Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi. *TRT Akademi*, 5(10), 578-611.
- Özel, Ç. H., Kozak, N. (2012). Turizm Pazarlaması Alanının Bibliyometrik Profili (2000- 2010) Ve Bir Atf Analizi Çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 26 (4), Ss. 715-733.
- Roloff, M. E., Anastasiou, L. (2001). *Interpersonal Communication Research: An Overview*. *Annals Of The International Communication Association*, 24(1), 51-70.
- Solomon, D., Theiss, J. (2013). *Interpersonal Communication: Putting Theory İnto Practice (1st Ed.)*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203147832>
- Şeref, İ., Karagöz, B. (2020). Yabancılarla Türkçe Öğretimi Lisansüstü Tezlerinin Atf Analizi (1988-2019). *Cukurova University Faculty Of Education Journal*, 49(2).
- Tokgöz, O. (2003). Türkiye’de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi. *Kültür Ve İletişim*, 6(11), 9-32.

- Trenhol, S., Jensen, A. (2013). *Interpersonal Communication*, 7th Edition, New York: Oxford University Press.
- Uçak, N.Ö., Al, U. (2009). Bilimsel İletişimin Zamana Göre Değişimi: Bir Atıf Analizi Çalışması. *Bilgi Dünyası*, 10(1), 1-22.
- Umut, A.L., Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi Ve Belge Yönetimi Bölümü Tezlerinin Atıf Analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(2), 349-369.
- Ünal, C. (2022). *Toplumun Medyatik İnşası ve Göç*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Verderber, K.S., Macgeorge, E.L., Verderber R.F. (2016). *Interpersonal Communication*, Fourteen Edition, New York: Oxford University Press.
- Wood, J.T. (2020). *Interpersonal Communication: Everyday Encounters*, Ninth Edition, Cengage Learning.
- Yaşın, C., Çetin, M., Sönmez, B. (2017). Halkla İlişkiler Alanındaki Doktora Tezleri Üzerinden Türkiye Ve Abd'de Bilimsel Bilginin Gelişiminin Analizi. *Selçuk İletişim*, 10(1), ss. 454-480.
- Zan, B. U. (2019). Doğrudan Atıf, Ortak Atıf Ve Bibliyografik Eşleşme Yaklaşımlarına Dayalı Olarak Araştırma Alanlarının Değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 14(2), 501-516.